

УДК 94 (477.63) «1910»

В. І. Чанглі

Дніпропетровська обласна державна телерадіокомпанія

**ПІВДЕННО-РОСІЙСЬКА ОБЛАСНА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА, ПРОМИСЛОВА
ТА КУСТАРНА ВИСТАВКА 1910 р. В КАТЕРИНОСЛАВІ
(висвітлення в місцевій періодиці)**

Висвітлено процес підготовки і проведення обласної сільськогосподарської, промислової та кустарної виставки 1910 р. в Катеринославі в місцевій періодиці, зокрема в газетах «Южная заря», «Вестник Южно-русской областной выставки в Екатеринославе», які виходили в 1909–1910 рр.

Ключові слова: виставка, промисловість, сільське господарство, часопис, Розпорядчий комітет, Дирекція, дворянство, земство.

Отражен процесс подготовки и проведения областной сельскохозяйственной, промышленной и кустарной выставки 1910 г. в Екатеринославе в местной прессе, в частности в газетах «Южная заря», «Вестник Южно-русской областной выставки в Екатеринославе», которые издавались в 1909–1910 гг.

Ключевые слова: выставка, промышленность, сельское хозяйство, периодика, Распорядительный комитет, Дирекция, дворянство, земство.

This saintists work make a process of prepeared and entered region agricultural, industrial presentation in 1910 year in Ekaterinoslav in sity press, including «Ujnaya zariya», «Vestnik Ujno-russkoi oblastnoi vistavki v Ekateinislave» who was be in 1909-1910 years.

Key words: presentation, indastry, agricultural, periodical, Major comitet, Direction, nobility, zemstvo.

Загальновідомо, що наприкінці XIX – на початку XX ст. Катеринославіщина поступово перетворюється на головну вугільно-металургійну базу Російської імперії. Стрімкий соціально-економічний розвиток регіону викликав появу нових часописів і газет, загальна кількість яких у цей період становила близько 130 видань [4, с. 193]. Як підкреслює дослідниця О. Д. Школьна, «найбільше нових масових видань виникло в 1906–1907, 1909–1912 та 1914–1915 рр. Серед них „Южная заря“ (1906–1915). Разом з тим на Катеринославіщині з'явилися часописи, що мали на меті – висвітлювати події, обмежені

у часі». Саме таким був «Вестник южно-русской областной выставки в Екатеринославе» (1909–1910) [7, с. 8–9].

Аналіз різноманітних матеріалів, які були розміщені на шпальтах «Южной зари» та «Вестника Южно-русской областной выставки в Екатеринославе» в 1909–1910 рр., дозволяють простежити як процес підготовки, так і проведення виставки. Вона передбачала представництво п'яти губерній (Катеринославської, Полтавської, Харківської, Херсонської і Таврійської) та двох областей (Донської та Кубанської) [2, с. 3].

Відповідальність за організацію і проведення виставки взяло на себе Катеринославське губернське земство. Було створено розпорядчий комітет на чолі з князем Миколаєм Петровичем Урусовим, членом Державної ради, губернським предводителем дворянства, головою Катеринославської вченої архівної комісії, великим землевласником [1, с. 14]. Кореспондент «Вестника Южно-русской областной выставки в Екатеринославе» в огляді від 4 грудня 1909 р. повідомляв, що передбачалося дати «цілісний огляд розвитку сільського господарства, промисловості і кустарних промислів півдня Росії» [2, с. 1], де на 1 січня 1909 р. мешкало 20 818 000 осіб. Повноту повноважень від Розпорядчого комітету отримала Дирекція, яку очолив підприємець, міський голова Катеринослава (1905, 1906–1909, 1918) І. Я. Езау. Дирекція стала виконавчим органом виставки. Крім цього І. Я. Езау відповідав за організацію міського відділу виставки. У «Вестнике Южно-русской областной выставки в Екатеринославе» від 15 лютого 1910 р. він виступив із програмною статтею, запросивши інші міста області взяти участь у виставці. У статті зазначалося, що перший досвід облаштування міського відділу на Катеринославській виставці має донести до населення, які питання й проблеми турбують міських діячів [3, с. 3]. Благоустрій міст, на думку І. Я. Езау, до цього часу «є скривдженою галуззю міського господарства», нестача коштів змушує міське управління «приділяти цьому тільки крихти», у той же час зауважив, що в міському відділі виставки «особливий інтерес викликають міські підприємства» [3, с. 2].

Першого квітня 1910 р. основний обсяг робіт було виконано, і в цьому був вагомий внесок І. Я. Езау. Кореспондент «Вестника Южно-русской областной выставки в Екатеринославе» в огляді від 4 квітня 1910 р. наголосив, що виставкові павільйони мали загальну площу близько 2,5 тис. кв. саж., їх будівництво здійснювалося в підрядний спосіб і обійшлося казні в 192 тис. крб [3, с. 5].

Прикметно, що починаючи з липня 1910 р. в газеті «Южная зоря» з'являється постійна рубрика «Хроніка виставки». Так, у матеріалі

від 7 липня 1910 р. подається інформація про те, що керівництву виставки доводиться з'ясовувати безліч дрібниць стосовно майбутньої виставки, зокрема таких, як нестача ліхтарів, відсутність монтерів тощо [9, с. 3]. Джерела свідчать, що Південно-російська обласна сільськогосподарська промислова та культурна виставка тривала в Катеринославі протягом 100 днів, із 1 липня по 10 жовтня 1910 р., на виставці було 15 відділів, які представляли машинобудування, хімічну промисловість, металургійне виробництво, сільське господарство, земське і міське самоврядування [5, с. 131]. Участь у виставці взяли також 7 іноземних країн – США, Канада, Німеччина, Англія, Франція, Швеція та Австро-Угорщина, а також ряд центральних та прибалтійських губерній Росії. США мали на виставці власний павільйон, присвячений розвитку сільського господарства. Організатори виставки підкреслили особливу користь поширення досвіду американського хуторського господарства для Півдня Росії. Цю думку поділяв і князь М. П. Урусов. Була створена особлива комісія на чолі з О. Левицьким, до складу якої запросили Д. І. Яворницького [6, с. 13].

Д. І. Яворницький відразу ж виступив проти хуторського господарства, відстоюючи ідею показати звичайнісіньку українську хату. Його підтримали представники інших земств; після тривалих роздумів М. П. Урусов погодився, і на площі в 300 кв. саж., на території сучасного парку ім. Лазаря Глоби, почали відтворювати садибу. До садиби входили хата, комора, сінник, хлів для худоби та свинарня. Сучасники підкреслювали, що українська хата не тільки не програвала американському хутору, але й була джерелом української духовності на виставці. На запрошення земської управи для освітян Катеринославщини були організовані екскурсії. Учителів, які знайомилися з експонатами виставки, зокрема з українською хатою, Д. І. Яворницький закликав до написання історії українських сіл [6, с. 14].

Зауважимо, що на обласній виставці в Катеринославі були широко представлені іноземні фірми, зокрема німецькі. Вони демонстрували досягнення в машинобудуванні, у гірничому і соляному виробництві, металургії, хімічній та електротехнічній промисловості, у сільському господарстві. Так, кореспондент газети «Южная заря» в огляді від 3 жовтня 1910 р. підкреслив, що експертний комітет присудив велику золоту медаль «За відмінне виробництво плугів» Р. Сакку, малу золоту медаль за «Якісний випуск трієрів» – Н. Гейду, велику срібну медаль – заводу Сакка «за сіялку марки IV B.» [9, с. 3].

Проведені підрахунки свідчать, що тільки в машинобудуванні, гірничому та соляному виробництві, металургії та хімічній про-

мисловості фірми, акціонерні товариства і заводи з Німеччини отримали на виставці значну кількість почесних грамот, 13 медалей, серед яких 3 великі золоті, 4 малі золоті, 3 великі срібні, 3 малі срібні [5, с. 133].

Узагалі можна зробити висновок, що завдяки місцевій пресі Південно-російська виставка в Катеринославі стала відомою широкому загалу. Можна цілком погодитись із думкою редакції «Южнояри», що «з усіх обласних виставок, коли-небудь проведених у Росії, Катеринославська виставка виявилася найбільш вдалою, найуспішнішою, найцікавішою і повчальною» [9, с. 3]. Це визначення, безперечно, містило певне перебільшення, однак Південно-російська обласна сільськогосподарська, промислова та культурна виставка 1910 р. в Катеринославі дійсно вийшла за регіональні межі, набувши не тільки всеросійського, а й міжнародного характеру, ставши яскравим прикладом стрімкого соціально-економічного розвитку регіону на рубежі XIX–XX століть.

Бібліографічні посилання

1. Альбом Южно-русской областной выставки в Екатеринославе. – Б. м., 1910.
2. Вестник Южно-русской областной выставки в Екатеринославе. – 1909.
3. Вестник Южно-русской областной выставки в Екатеринославе. – 1910.
4. **Ковальская Т. Н.** Екатеринославская пресса конца XIX – начала XX века в контексте общественно-исторического, культурного развития региона / Т. Н. Ковальская // Вестник Днепропетр. ун-та. Серия «Литературоведение и журналистика». – Д., 1996. – С. 190–196.
5. **Мирончук В. Д.** Д. І. Яворницький і Південно-російська обласна сільськогосподарська, промислова та кустарна виставка 1910 р. в Катеринославі // В. Д. Мирончук, Т. Д. Липовська / Музей на межі тисячоліть: минуле, сьогодення, перспективи. – Д., 1999. – С. 12–14.
6. **Мирончук В. Д.** И. Я. Эзау и Южно-русская областная промышленная и кустарная выставка 1910 года / В. Д. Мирончук, Т. Д. Липовская // Вісник Дніпропетр. ун-ту. Серія «Історія та археологія». – Д., 1999. – Вип. 5 – С. 129–133.
7. **Школьна О. Д.** Становлення та розвиток системи періодичної преси Катеринославської губернії 1838–1917 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук / Школьна О. Д. – К., 1997. – 17 с.
8. Южная заря. – 1909.
9. Южная заря. – 1910.

Надійшла до редколегії 16.11.2012 р.